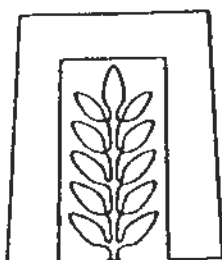

De Terebinth

Vereniging

Stichting Tot Herstel Van Zorg Rond Dood En Rustplaats

Dit is dan de laatste Nieuwsbrief van Stichting de Terebinth. En voor het laatst leest u de Nieuwsbrief als donateur van de stichting.

Deze maand wordt namelijk *Vereniging* de Terebinth opgericht, en elke donateur van Stichting de Terebinth is dan automatisch lid van de nieuwe vereniging. Dit betekent dat de aangesloten organisaties en personen méér invloed uit kunnen oefenen op het beleid van de Terebinth, omdat zij, bijeen in de algemene ledenvergadering, het hoogste orgaan binnen de vereniging vormen. De Terebinth, als vereniging, wint hiermee een grotere betrokkenheid en actieve deelname van de leden, zodat de doelstellingen van de Terebinth beter kunnen worden verwezenlijkt.

Op 1 juni a.s. vindt de eerste algemene ledenvergadering van Vereniging de Terebinth plaats. Informatie over het aanmelden en afmelden voor deze vergadering staat op pagina 7 van deze Nieuwsbrief.

Na de algemene ledenvergadering is er 's middags de Terebinthexcursie. De Oude Algemene Begraafplaats te Deventer is zo'n begraafplaats waar enthousiaste mensen het heft in handen hebben genomen en zijn begonnen met het opknappen van graftekens en het inventariseren van de begraafplaats. Op 1 juni kunt u de vorderingen zien.

Verder in deze Nieuwsbrief een artikel over 'knelpunten' danwel 'misstanden' in de begrafeniswereld, naar aanleiding van een brief van minister Dales van Binnenlandse Zaken aan de Nederlandse gemeenten. De Terebinth blijft het beleid van de minister kritisch volgen.

De volgende Nieuwsbrieven zullen van *Vereniging* de Terebinth zijn. Ook voor deze Nieuwsbrieven stelt de redactie prijs op suggesties en kritiek, eigen bijdragen en informatie.

De redactie
Martin Bosker

COLOFON

De Terebinth Nieuwsbrief is een informatieblad ten behoeve van de donateurs van Stichting De Terebinth.

Redactie: Martin Bosker.

Redactie- en secretariaatsadres:
1e Daalsedijk 240, 3513 TK Utrecht.
Telefoon: 030 - 334493 (ná 18.00).

Inleveren kopij:
vóór 21 augustus 1991.

Agenda

1 juni:
Eerste algemene ledenvergadering
van Vereniging de Terebinth.
&
Excursie naar de Oude Algemene
Begraafplaats te Deventer.

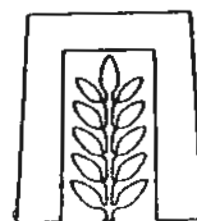
21-28 september:
Tentoonstelling R.-k. begraafplaats
te Zwolle n.a.v. 150-jarig bestaan.

13 oktober:
Excursie naar joodse
begraafplaats te Muiderberg

16 november:
Excursie naar twee moderne
begraafplaatsen te Almere

INHOUD

De stille dood.....	3
Commercie en regelzucht op kerkhoven.....	4
Secretariaat van de Terebinth overgedragen.....	5
Excursie naar Deventer begraafplaats.....	6
Aan- of afmelden voor de eerste algemene ledenvergadering van Vereniging de Terebinth.....	7
<i>rubriek</i> Berichten.....	8

De Stille Dood

Elke dag sterven er ongeveer een kwart miljoen mensen. Dat leert een eenvoudig rekensommetje: een mens leeft in doorsnee twintigduizend dagen en er zijn er vijf miljard van. Maar het lijkt wel erg veel. Als er door natuurrampen of oorlogen tienduizend of honderdduizend mensen sterven is dat wereldnieuws. Journalisten spoeden zich naar de plaats des onheils en hun verslagen komen prominent in de kranten en op televisie. Er sterft echter elk uur resp. elke tien uur een evengroot aantal mensen. Zo bezien zijn deze rampen slechts enkele opvallende golfjes op het eindeloos grote meer van de stille dood, die onopvallend gestorven wordt in hutten en paleizen, op lomp en praalbedden, over de hele wereld.

Het is deze stille dood waar de Terebinth zich op richt. Er is veel aandacht gekomen voor stervensbegeleiding, maar nog slechts matige aandacht voor de betekenis van 'de laatste eer'. Als het stervensproces is afgelopen betekent dat niet enkel maar het einde. Dan begint de zorg de dode op waardige wijze de laatste eer te bewijzen, wat een zichtbare maatstaf is voor de waarde die we aan zijn leven hechten. Als we waarachtig van iemand houden, dan willen we dat gestalte geven in ritueel, waardigheid en rouw. In een gedenkteken, waarin we onze liefde tot uitdrukking kunnen brengen door het te versieren, te beplanten en te verzorgen. In het christendom is het van oudsher een van de werken van barmhartigheid. Zorg voor een urn, een graf, een strooiveld, een urnenmuur, een begraafplaats.

Toen het taboe rond de dood afnam, is onze stichting begonnen met een aanpak op algemeen niveau. Ze heeft veel betrokken instanties bij elkaar gebracht. Ze heeft zich, soms in hoogste ressort, ingezet om te voorkomen dat met begraafplaatsen slordig wordt omgesprongen. Ze heeft invloed uitgeoefend op de nieuwe Wet op de lijkbezorging. Enzovoort.

Nu komt een nieuwe fase: de acties ter plaatse. De tijd is aangebroken om onze eigen begraafplaatsen te gaan inventariseren en in onze eigen woonplaats actie te ondernemen in woord en daad. De benodigde handleiding daarvoor, met als titel "Begraafplaatsen als Cultuurbezit", is na veel onderzoek en de inzet van veel mensen persklaar op wat foto's na. Een stichting kon men steunen met geld en wij zijn daar dankbaar voor. Maar nu wordt het een vereniging waarin men kan deelnemen. Op 1 juni a.s. gaat ze van start. Welkom!!

J.C.M. Hattinga Verschure
voorzitter

Minister Dales vraagt gemeenten om beschrijving 'knelpunten'

Commercie en regelzucht spoken rond op kerkhoven en verstoren er de rust

De akelige stilte rondom de kerkhoven is doorbroken nu minister Dales van Binnenlandse Zaken de Nederlandse gemeenten als toezichhouder per brief heeft gevraagd hun bevindingen ten aanzien van de begrafenispraktijk te rapporteren. Of zo'n rapportage de 'misstanden' in de begrafeniswereld boven tafel brengt wordt door sommigen betwijfeld. De gemeenten hebben zelf boter op het hoofd als het gaat om vercommercialisering, 'gedwongen winkelnering' en regelzucht, zeggen betrokkenen uit de begrafeniswereld.

Jaarlijks overlijden in ons land zo'n 130.000 mensen. Ongeveer de helft van hen komt terecht in een graf op een van de vele honderden kerkhoven die ons land telt. Geeft het afscheid van een dierbare op zich al voldoende reden tot verdriet, in een aantal gevallen mondt de situatie uit in een steen des aanstoots. Nabestaanden denken dan met gemengde gevoelens terug aan beheerders, gemeentelijke toezichhouders of steenhouders.

Zo kreeg een dame uit het Friese Wouterswoude mot met de beheerder van het kerkhof waar haar echtgenoot was begraven, omdat zij de grafsteen niet had gekocht bij de steenhouwer die op dit kerkhof doorgaans voor de grafstenen zorg droeg. Pas na herhaaldelijk aandringen, kreeg de door haar uitgezochte steenhouwer te horen aan welke eisen de steen moest voldoen. Met de mededeling om tien procent van de brutoprijs van de steen - in dit geval 4000 gulden - te betalen aan de beheerder en tien procent aan het kerkbestuur, voor 'kerkelijke kosten'. Toen de dame weigerde deze 'kosten' te betalen, werd de steen van het graf van haar man verwijderd. Tot bij de hoogste kerkelijke instantie vocht zij deze beslissing aan en werd zij in het ongelijk gesteld. Naar verluidt heeft de desbetreffende beheerder nog drie kerkhoven in beheer.

Als iemand op een gemeentelijke begraafplaats wordt begraven, is dat geen garantie dat hij van dergelijke misstanden is gevrijwaard. Het steenhoudersbedrijf Kanters in

Weert heeft met maar liefst zestien Noordlimburgse gemeenten een contract lopen voor de exclusieve levering van grafstenen voor de gemeentelijke begraafplaats. Gepacht via een openbare verkoop, waarvoor hij als goedkoopste inschreef. Andere gemeenten als het Zaanse Jisp en Capelle aan den IJssel gaan nog een stapje verder. Daar is zelfs de gehele begraafplaats aan een begrafenisonderneming verpacht.

Boter

Betrokkenen uit de begrafeniswereld reageren uitgesproken negatief op de beslissing van minister Dales om geen onderzoek te laten houden naar de praktijk, maar in plaats daarvan de gemeenten te laten rapporteren. Men betwijfelt of hiermee alle problemen daadwerkelijk boven tafel komen. Niet alleen wordt gevreesd dat de Nederlandse gemeentebesturen onvoldoende op de hoogte zijn, maar veel gemeentebesturen hebben zelf ook boter op het hoofd, omdat zij mede schuldig aan het probleem zijn. "Met een onderzoek onder alle betrokkenen krijg je dat volledige en betrouwbare beeld gegarandeerd wel", zo liet mr. W.W. Timmers, woordvoerder en juridisch adviseur van de stichting de Terebinth desgevraagd weten. Zijn organisatie richt zich officieel op het behoud en het herstel van de zorg rond dood en rustplaatsen. In de praktijk fungeert de stichting als een platform van alle organisaties van nabestaanden, uitvaartondernemers,

rouwverwerkingsgroepen, steenhouders, en cultuurhistorische verenigingen.

Nu de organisaties die in de Terebinth zijn vertegenwoordigd niet bij de schriftelijke briefing van de minister zullen worden betrokken, zal het stichtingsbestuur de aangesloten verenigingen adviseren zelf contact op te nemen met gemeenten waar misstanden voorkomen. "Wij prefereren een andere aanpak, maar nu de minister gekozen heeft voor een schriftelijke enquête via de gemeenten, zullen wij ons tot het uiterste inspannen deze zo optimaal mogelijk in te vullen", aldus Timmers. "Het gaat er ons tenslotte niet om een onderzoek af te dwingen, maar om een zo verantwoordelijk mogelijke basis te creëren voor beleidsvoornemens. Met de uiteindelijke bedoeling de misstanden uit de wereld te helpen."

Veel private en publieke kerkhofbeheerders houden er een waar regelarsenaal op na. Ten aanzien van de kleur of afmeting van een grafsteen, de plaatsing van bloemen of een ingelijste foto, de belettering, bezoektijden en andere zaken. Mogen op het ene kerkhof bijvoorbeeld geen grijze grafzerken worden geplaatst, op het andere is dat wel mogelijk en op weer een ander zelfs verplicht.

Daarnaast 'vercommercialiseren' veel kerkhoven. De plaatselijke bloemist mag - tegen betaling uiteraard - een winkel in de aula op het kerkhof inrichten, een cateringbedrijf er de koffie en de broodjes verzorgen, de begrafenisondernemer zijn verzekeringen sluiten en de steenhouwer er het onderhoud van de grafsteen verwerven.

Maar zelfs als alle problemen wel bij de minister op tafel komen, zal er nog veel veranderd moeten worden in de wetgeving. Het wrange van de onlangs in de Eerste Kamer aangenomen Wet op de lijkbezorging is,

volgens Timmers en medewerker J. van der Woude van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, dat de nieuwe wet eigenlijk al is verouderd nog voordat die per 1 juli officieel in werking treedt. "Deze wetgeving helpt ons niet vooruit. Zij biedt geen ruimte voor het voeren van nieuw beleid. Bovendien is zij niet aangepast aan de wensen die mensen in deze tijd hebben. Het gevolg is dat de burgers in onvoldoende mate rechtszekerheid aan de wet kunnen ontfanen", laat Van der Woude desgevraagd weten.

Zo voorziet de wet niet in regels voor het beheer van begraafplaatsen. Nergens zijn het financiële beheer en de verantwoording daarvoor geregeld, zodat er bij slecht management ook geen mogelijkheden zijn een beheerder te dwingen het anders te doen. Evenmin beperkt de wet beheerders in hun nevenfuncties, zodat zij nog steeds verzekeringen mogen verkopen, een uitvaartonderneming mogen hebben of nabestaanden mogen dwingen tot bepaalde afspraken omtrent het

onderhoud. Stichting de Terebinth is daarom voorstander van het stellen van regels aan het beheer. Zo zou er verplicht verantwoording afgelegd dienen te worden over de financiën. Bijvoorbeeld in de vorm van een verplichte accountantsverklaring voor de afrekening. Bovendien zou het aan beheerders verboden moeten worden andere activiteiten op dit terrein te ondernemen, zodat koppelverkoop uit den boze is.

Klachten

In de nieuwe wet is evenmin voorzien in een klachten- of geschillenregeling. Bij gemeentelijke begraafplaatsen kan de burger zich via een AROB-procedure recht verschaffen. In geval van een particuliere of geprivatiseerde begraafplaats dient hij zich tot de rechter te wenden. "In veel gevallen zal daar dus van worden afgezien, omdat de geleden schade minder groot is dan het middel om de schade te verhalen", schetst Timmers het probleem. Tenslotte bepleit stichting de Tere-

binth een wettelijke vrijheid voor de nabestaanden om bepaalde zaken op en rond het graf naar eigen inzicht te regelen. "Op een behoorlijk aantal begraafplaatsen zijn deze vrijheden tot een minimum beperkt. Er zijn kerkhoven waar alleen liggende grafstenen geplaatst mogen worden. In sommige gevallen zelfs alleen van een bepaalde afmeting", zegt Timmers die deze inperkingen afgeschaft wil zien.

Navraag bij het ministerie van Binnenlandse Zaken leert, dat de brief van Dales voor de Nederlandse gemeenten onlangs de deur is uitgegaan. Niet met het verzoek om te rapporteren over misstanden rond begraafplaatsen, maar over 'knelpunten', zoals een woordvoerder diverse malen uitdrukkelijk verklaart. Want of er misstanden zijn moet nog blijken. Officieel is het ministerie namelijk nergens van op de hoogte.

PETER LATJES
Binnenlands Bestuur,
29/03/1991.

Secretaris Terebinth draagt functie over

Na twee jaar trouw de Terebinth te hebben gediend, houdt ze er mee op. Monica Bolkestijn heeft haar taak als secretaris "met plezier uitgevoerd, maar draagt deze met evenveel plezier weer over".

Op 1 mei was het zover. De administratie van de Terebinth, drie flinke dozen met ordners, kwam onder mijn beheer te staan. Dit vooruitlopend op de organisatorische wijzigingen die vanaf 1 juni plaats zullen hebben als *Stichting de Terebinth* verandert in *Vereniging de Terebinth*. Tot die tijd zal ik de secretariaatszaak van Monica Bolkestijn waarnemen. Of ik hiermee na 1 juni door kan gaan, dat beslissen de leden op de eerste algemene ledenvergadering als het verenigingsbestuur wordt benoemd.

De belangrijkste praktische consequentie van de overdracht van het secretariaat is de verandering van

het correspondentie-adres van de Terebinth. Het oude (Postbus 222, Driebergen) vervalt. Het nieuwe secretariaatsadres luidt:

De Terebinth
1e Daalsedijk 240
3513 TK Utrecht
tel. 030-334493 (na 18.00 uur)

Alle correspondentie met de Terebinth in het algemeen, met het bestuur of met de redactie van de Nieuwsbrief loopt nu via bovenstaand adres.

Tot slot wil ik Monica van harte bedanken voor het werk dat zij, sinds ze twee jaar geleden de Terebinth uit de brand hielp, belangeloos voor de Terebinth heeft gedaan. Ik hoop haar taak naar behoren voort te zetten.

WESSEL MEIJER

OPROEP

Sinds enige tijd ben ik bezig met het samenstellen van een bibliografie van monografieën na 1850, die betrekking hebben op onderwerpen als de dood, dodendansen, begraafplaatsen, rouwrituelen, rouwgebruiken, etcetera. Ook literaire werken, zowel poëzie als proza, die de dood als onderwerp hebben, genieten mijn belangstelling.

Ik zou het erg op prijs stellen als de lezers van de Nieuwsbrief mij een opgave zouden willen verstrekken van boektitels die zij kennen. De gegevens die ik nodig heb zijn:

- naam (en voornamen) van de auteur
- volledige titel (ook de ondertitel)
- plaats van uitgave
- naam van de uitgever
- jaar van uitgave
- druk
- (zo mogelijk) vindplaats (als het boek zich bijvoorbeeld in een bepaalde bibliotheek bevindt).

Beschikt u slechts over een deel van de bovenstaande gegevens, dan zijn deze uiteraard ook zeer welkom. Mijn naam en adres zijn: Danny Jansen, Pr. W. Alexanderlaan 10, 7437 VE BATHMEN.

Excursie

Op zaterdag 1 juni voert de excursie van de Terebinth ons naar Deventer. Na de algemene ledenvergadering zullen we de Oude Algemene Begraafplaats bezoeken. Deze begraafplaats, met zo'n vierduizend graven, is al sinds 1918 buiten gebruik. Een werkgroep is al vier jaar bezig om het kerkhof op te knappen en te inventariseren. Een van de leden van deze groep, Danny Jansen, zal ons er rondleiden. Ter introductie heeft zij het volgende stukje geschreven.

De Oude Algemene

In Deventer ligt vlak achter het station aan de Diepenveenseweg de Oude Algemene Begraafplaats. Deze begraafplaats, destijds gelegen op een enk aan 'De Hoge Hond' buiten de stad, werd in 1831 in gebruik genomen.

Tot 1918 werd hier een groot deel van de Deventer bevolking begraven, waaronder veel bekende personen, zoals A.J. Duymar van Twist, Gouverneur-Generaal in Nederlands Indië, de man met wie Multatuli het in zijn Max Havelaar aan de stok had (beiden zijn overleden in 1887); de familie Nering Bögel, die een ijzergieterij had, waar veel gietijzeren grafmonumenten uit afkomstig zijn; Joost Hiddes Halbertsma, doopsgezind domineedichter en fervent voorstander van de Friese taal, en L.A.J. Burgersdijk, de grote Shakespeare-vertaler.

In 1918 was de stad zover uitgebreid, dat de begraaf-

plaats midden in een woonwijk kwam te liggen. Daarom besloot men een nieuwe begraafplaats aan te leggen. Het oude kerkhof, dat trouwens al aardig vol was geworden, werd gesloten.

Jarenlang werd er van gemeentewege niet meer dan wat incidenteel onderhoud aan de begroeiing gepleegd. Enkele graven werden nog door de eigenaren bijgehouden, maar allengs kwam er meer verval. Een paar maal zijn er plannen geweest om de begraafplaats te ruimen. Eén keer werd er daadwerkelijk een stuk van het algemene gedeelte geruimd voor de aanleg van een parkeerplaats bij het overdekte zwembad er vlak naast. Voor het overige was het een stille, snel verwilderende plek voor de rustzoekende wandelaar.

Enkele jaren geleden, in 1987, ontstond er vanuit enkele particulieren en de vereniging Oud Deventer een initiatief om de begraafplaats voor verder verval te behouden. De Terebinth werd om advies gevraagd, en er werd een werkgroep ingesteld. Deze zou onderzoeken in hoeverre de begraafplaats gerestaureerd zou kunnen worden, ervan uitgaande dat consolidatie, behoud van het bestaande, het minste was dat gedaan moest worden. In ieder geval zou een inventarisatie plaatsvinden.

Nu, vier jaar later, bestaat deze werkgroep uit negen mensen. Er is inmiddels veel

Tekening van de ingang van de begraafplaats met het lijkenhuis. Gebruikt op een document uit 1908, evenals het opschrift boven.

werk verzet. Een groot deel van de zerken uit het oudste gedeelte van het kerkhof is weer boven de grond gehaald (een aantal zerken was bedekt met wel een decimeter dikke laag aarde en gras). Verder zijn er kleine reparaties verricht en zo'n 50% van de graven is volledig geïnventariseerd. De werkgroep krijgt deskundige adviezen en medewerking van een natuur- en grafsteenbedrijf en van de beheerder van de nieuwe begraafplaats.

De komende tijd zal de groep voortgaan met de bovenstaande werkzaamheden. Uiteindelijk is het de

bedoeling dat er een publicatie over de begraafplaats verschijnt.

Mensen die na lezing van het bovenstaande meer willen weten over de begraafplaats en/of de werkgroep kunnen bellen of schrijven naar: Danny Jansen, Pr. W. Alexanderlaan 10, 7437 VE Bathmen; tel. 05704-3075. Natuurlijk is het tijdens de excursie ook mogelijk mij of andere leden van de werkgroep aan te spreken.

DANNY JANSEN

Overzicht

Ochtendprogramma

(Café-Restaurant Royal, Brink 94, Deventer)

10.30: ontvangst, koffie

11.00: eerste algemene ledenvergadering van Vereniging de Terebinth

12.30: gelegenheid tot lunchen (op eigen kosten)

Middagprogramma (ook voor introducés)

(Oude Algemene Begraafplaats, Diepeveenseweg, Deventer)

14.00: rondleiding door Danny Jansen

16.00: einde programma

Vervoer

Café-Restaurant Royal ligt op 5 minuten loopafstand van station Deventer. Uit het station links aanhouden; bij de stoplichten oversteken, de Keizerstraat in; aan het eind van de Keizerstraat is V&D, links daarvan is Café-Restaurant Royal. Auto's kunnen i.v.m. markt alleen geparkeerd worden in parkeergarage 'Op de Keizer': vanaf station Deventer de borden volgen.

Introducés kunnen tot 13.45 naar het restaurant komen, waarna we naar de begraafplaats lopen.

Aanmelding/Afmelding Eerste Algemene Ledenvergadering

Alle donateurs van Stichting de Terebinth zijn automatisch lid van Vereniging de Terebinth. De algemene ledenvergadering is het hoogste orgaan van de vereniging. Uit haar midden kiest zij het dagelijks bestuur dat verantwoordig schuldig is aan de algemene ledenvergadering.

Het voorlopig dagelijks bestuur nodigt alle leden van Vereniging de Terebinth uit om deel te nemen aan de eerste algemene ledenvergadering.

Alle leden worden verzocht zich **vóór 26 mei** aan te melden of af te melden. Dat kan middels nevenstaande bon (overschrijven mag ook), of door te bellen naar:

Dhr. W. Vlaanderen, 038 - 531526 (ná 19.00 u.).

Hierbij meld ik mij aan/af * voor de eerste algemene ledenvergadering van Vereniging de Terebinth.

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Deze bon vóór 26 mei a.s.
opsturen naar:

Dhr. W. Vlaanderen
Kranenburgweg 5
8024 AC ZWOLLE

* doorhalen wat niet
van toepassing is.

berichten

Uitvaartmuseum

Op niet al te lange termijn zal Nederland weer een museum rijker zijn. Een uitvaartmuseum. Op initiatief van dhr. H.L. Kok, ondersteund door de Nederlandse Unie van Ondernemers in het Uitvaartverzorgingsbedrijf (NUVU), is de Stichting Nederlands Uitvaartmuseum opgericht. Deze stichting zal zich beijveren om binnen enkele jaren het museum te realiseren.

Doelstelling van de stichting is "het nog tastbaar verleden van het uitvaartwezen te conserveren". Ook probeert zij oude gewoonten en gebruiken en andere "wetenswaardigheden over de dodencultuur door de eeuwen heen" vast te leggen. Op deze manier hoopt men tevens een bijdrage te leveren aan het doorbreken van het taboe rond de dood.

Het museum wordt ruim van opzet. De beoogde collectie bestaat uit zeer uiteenlopende voorwerpen: van oude documenten tot lijkkoetsen, van hoedespelden tot zelfs een hunebed. Naast een permanente tentoonstelling zullen er wisselende exposities zijn over uiteenlopende rouwculturen. Op een buitenterrein zullen grafmonumenten worden geëxposeerd. Verder moet er bij het museum een documentatie- en studieceterium komen, waar gelegenheid is voor (historisch) onderzoek. Tevens zou het museum kunnen dienen als ontmoetingsplaats voor de 'uitvaartwereld'.

Om dit alles te realiseren is natuurlijk een geschikt pand nodig, waarbij de voorkeur uitgaat naar een lokatie in het midden van het land. Er zijn al financiële middelen beschikbaar, door bijdragen van sponsors en donateurs, maar een definitieve vestigingsplaats is nog niet gevonden. De belangstelling van

gemeenten is echter groot en er wordt met meerdere gegadigden onderhandeld.

Ook bij 'het publiek' is veel interesse voor het nieuwe museum. Veel mensen steunen het museum reeds in de vorm van financiële bijdragen of door het aanbieden van privé-verzamelingen. De collectie van het museum groeit gestaag.

Voor meer informatie, maar ook voor schenkingen, kunt u zich wenden tot Stichting Nederlands Uitvaartmuseum, Postbus 85906, 2508 CP Den Haag. Telefoon: 070-3603321.

MB

Een greep uit de collectie

- Een flitspuit, vroeger gebruikt om vliegen en stank rond het opgebaarde lijk te verdrijven (genoemd naar het insecticide Flit).
- Een relikwiedoosje uit ±1100, gevouwen van lood, gevuld met vingerkootjes van H. Benedicta.
- Hoedespelden (1900-1940): lange pinnen met ronde knoppen, die dof (bij zware rouw) of glimmend (bij lichte rouw) zijn.
- Een aansprekersteken van verguld gietijzer die het uniform van de aanspreker sierde.
- Een compleet rouwseries, een lijkkoets, haarschilderijtjes, een altaarsetje, enz. enz.

Route langs kerkhofjes

De V.V.V. Marengedied heeft ingezien dat kerkhoven een doel kunnen zijn voor een dagje uit. Zij heeft het boekje 'Langs Oude Monumentale Groninger Kerkhofjes' uitgegeven. Daarin staan twee routebeschrijvingen voor fiets of auto.

De routes, 40 en 60 kilometer lang, leiden langs vele kerkhofjes, meestal op wierden (kleiheuvels) gelegen.

In het boekje staan dertig van deze kerkhofjes kort beschreven. Zoals in de meeste V.V.V.-publicaties, staat ook in dit boekje veel te weinig informatie, zodat het boekje dun en de prijs aantrekkelijk blijft.

Desondanks staan er leuke wetenswaardigheden in over de historie van het begraven in Groningen. Zoals de codes die bij het 'verluiden' werden gebruikt: het dorp kon aan het klokgelui horen of

zojuist een vrouw, een man of een kind was overleden.

Naast de historie van het begraven wordt ook aandacht besteed aan de biologische en landschappelijke waarden van oude kerkhoven. Juist doordat de kerkhofjes hoog op de wierden liggen, zijn ze mede bepalend voor het Groninger landschap.

Overigens bestaat de mogelijkheid in Winsum fietsen te huren.

Het initiatief van de V.V.V. Marengedied verdient navolging.

MB

Langs Oude Monumentale Groninger Kerkhofjes

43 blz.; f 2,50
V.V.V. Marengedied
Hoofdstraat 4 w.
9951 AB Winsum
tel. 05951-3388
(aldaar te bestellen)